

Kara Besem

Hüner Şencan

Tevrat'ın birinci kitabı Yaratılış'ta beş kez geçiyor... *Kara besem Yhwh* şeklinde yazılmış. Yâhû adı verilen Tanrı'ya "yakarıшта bulunma" veya "münacât etme" anlamında... Rab ile ilişki kurup ona yönelme, sesini duyurma eylemi... Çoğunlukla insanoğlunun Tanrı'ya seslenmesi, niyazda bulunması anlamında ama nadiren Tanrı'nın da insana seslenmesi manasına geliyormuş.¹ İkinci kullanımı bizim "vahiy" sözcüğüyle aynı. Tanrı'nın belirli konuları, meseleleri özel olarak seçtiği kişilere aktarması veya iletmesi.

Kara Besem, hem Tanrı'ya niyaz, hem de Tanrı'nın insanoğluna seslenişi, vahiy... Hz. Adem'den başlayıp Hz. Muhammed'e kadar tüm peygamberlerin en önemli özelliği.

Yahudilere göre Musa'dan sonra Tanrı'nın insana ilk seslenişi İşmuil (Samuel) zamanında olmuş ve Tanrı kendisine "Samuel, Samuel" şeklinde seslenişte bulunmuş. Samuel yakarmış, Tanrı da münacatına özel bir ses kanalından seslenerek karşılık vermiş.

Nguyen (2018) konuyu kapsamlı bir şekilde araştırıyor; Tanrı sevdiği ve seçtiği kişiye seslenirken aynı zamanda göründü mü, sesi işitme duyusuna zarar verecek kadar güçlü ve kuvvetli miydi diye.

Genesis adlı kitapta şöyle bir ifade var: "invoke the name of the Lord"... "Tanrı'nın ismini zikir" ... Veya *Kara Besem*... Bir başka açıdan "*İkra bismihî*" demek... O'nun ismini oku, Adını "yüksek sadâ ile" seslendir...

Kara sözcüğü; günümüz terminolojisiyle niyaz etme, yakarma, yalvarma, nidâ etme anlamında ama milattan önceki 1500'lü yıllara uzandığımızda basit bir zikir veya "Allah'ım sana sığınıyorum" seslenişi değil... *Kara Besem* antik zamanın gerçek ibadet şekli... Mabede girdikten sonra rüku ederek, secdeye kapanarak, oturarak veya ayakta elleri havaya kaldırarak yüksek sesle yapılan bir ibadet. Başlangıçta Kara'nın, standardize edilmiş bir formu olmamasına karşın zaman içinde vücut veya beden hareketleriyle birlikte gerçekleştirilen bir niyaz haline geliyor. Daha iyi tanımlamak istersek *Kara Besem*, bir tür namaz... Acizliğimizi sergileyen hareketlerle bütünleşik özel bir kıraat türü... "Kıraati" veya "seslenmeyi" kimi zaman hâfî, kimi zaman cehrî yapıyoruz. Namaz; niyaz ile bütünleşiyor, birleşiyor, merkezileşerek "Kara Besem" oluyor. Namaz-niyaz ehli insanların tümüne eğer bir özellik tanımlamamız veya onlara bir sıfat takmamız gerekse Kara diyebiliriz. Kara Dâvut, Kara Murat Paşa, Kara Abdal... Tanrıya yönelen ve Tanrı'nın da kendisine müzâheret ettiği, koruduğu, kolladığı kişi anlamında...

Eski zamanlarda "Tanrı'nın adını zikreden kişilere" Nâbu veya Nâbi denirmiş. Nebî de diyebiliriz. Nidâ edip yakaran veya ibadet eden tüm kişilerin Nâbi olduklarını anlıyoruz. Fakat onlar aynı zamanda Tanrı'nın hitabına muhatap olan kişiler. Yüz yirmi dört veya iki yüz yirmi dört bin kişinin bu anlamda Nebî olması çok değil. Günümüzde Nâbi'lerin sayısı herhalde milyarı aşmıştır. Fakat "Tanrı hitabına muhatap olma" olgusu yoruma açık. Muhatap olma ifadesini "müzâhir olma" şeklinde de anlayabiliriz. Yani "gözetilen", "arka çıkılan", "desteklenen"...

¹ Timothy M. Nguyen, *A Divine Selection: An Exegetical Analysis of Vocational Calling*, A Senior Thesis, Liberty University, Fall 2018, s. 14.

Bir zamanlar Filistin’de tapınılan Baal tanrısının sahte peygamberleri kendisine bu şekilde ibadet ederler “*Kara Besem Baal*” derlermiş. Kara Besem’in en önemli özelliği yüksek sesle seslenilmesi, zikir edilmesi... Öyle anlaşılıyor ki *Kara Besem Yahu* veya *Kara Besem Baal*’in tarihsel kökleri çok daha eski zamanlara uzanıyor. O’nun adını oku, O’nun adını an, O’nun adını zikret... O’nu yücelt... O’nun adıyla başla...

Öv ve kork...

Yücelt ve yalvar...

Tarihin en eski ibadet biçimi.

İnsanlar zaman içinde, Tanrı’yı yüceltme davranışından esinlenerek saygı duydukları krallarını veya lider olarak gördükleri insanları da ululamaya başlamışlar.

“Çok yaşa padişahım” ... “Seezar.... Seezar...”, “Naaasır, Naaasır...”, “Hüüner..., Hüüner...” “Çok yaşa hünkarım”... “M e e e h m e t a a a l i p a a a ş a...” “M e e e h m e t a a a l i p a a a ş a...”

Yahudi kaynaklara göre Şiit peygamber çocuğuna “insanın zayıflığını, acizliğini temsil etmek üzere” Enis-Enes (Enoş) adını vermiş. İstemiş ki, “güçlü olan Tanrı’dır” düşüncesiyle Enoş da acizliğini idrak etsin, Tanrı’ya bağlı, Tanrı’ya inanan ve O’na ibadet eden bir düzen, bir Dünya nizamı kursun. İşte bu yüzden Şiit peygamberin çizgisi “Benim adımı zikret” sözü veya ibadetine dayanıyormuş. *Kara Besem*, Şiit peygamberin “*beni yücelt, bana yalvar*” ibadetiymiş. Yahudi kaynaklarına göre Şiit peygamberin bu sünneti Mısır’dan çıkış anlamına gelen *Huruç* zamanına kadar uygulanmamış. Yahudiler, o zamana kadar *İsm’in* anlamını yeterince kavrayamamışlar. “İdrak” ve “uyanma” Musa peygamberin *Huruçu* ile birlikte ortaya çıkmış. Böylece Şiit ve Nuh peygamberin çizgisine geri dönmüşler. Yani sıratı müstakime, doğru yola... Doğru çizgiye... Doğru davranışa... Doğru tutuma...

Yücelt ve yalvar yaşam biçimine...

Peygamberlerin Tanrı’ya seslenişleri veya nidâlarıyla sıradan insanların seslenişleri aynı ayarda değil. Gerçek *Kara Besem* peygamberlerin seslenişi... Diğer insanların seslenişi peygamberlerin sünnetini sürdürme, taklit etme anlamında. Peygamberler Tanrı’dan; seslenmelerine karşılık şu veya bu şekilde bir cevap alırlarken diğer insanlar sadece manevî bir feyiz veya güç aldıklarını düşünüyorlar.

Kara besem Yâhû veya *İkra bismi Rabbik*...

İnzal olunan ilk ayetin “oku” sözcüğüyle başlamasını çoğunlukla “ilim öğrenmeye” atıf olarak değerlendiriyoruz ama, galiba manası daha geniş. Öyle anlaşılıyor ki *İkra* veya *Kara* kelimesini aynı zamanda ibadetle ilişkilendirmek zorundayız. “*İkra*” sözcüğü “oku” anlamına gelmekle birlikte günümüzde anladığımız biçimiyle kitabı veya Kuran’ı oku manasında değil. “Yüksek sesle okuyarak ibadet et” anlamında... Tesbih et, kork ve acizliğini idrak ederek yaşa. Tevazu içinde ol, böbürlenme, kibirlenme. Bir karıncadan, tek hücreli amipten, bir bakteri veya virüs noktacığundan daha küçük, daha değersiz bir “hiç” olduğunu unutma. İşte bu yüzden kork, bu yüzden yakar, bu yüzden yücelt... Hiçliğini ve yokluğunu en derin bir şekilde algıla.

Yararlandığımız İbrani kökenli kaynaklar anlayış ve algılamamıza katkı sağlayabilir mi? Niçin olmasın. Yeter ki savrulup *havf ve recâ* çizgisinden sapmayalım.